

ПОМСТА

(Психологічний силует)

Колінь ще в дитинстві мірявся так до дверей і ставив риску: то його, а то братава, хто кого переросте, двері високі — було куди рости! А тепер стою сам, притиснувся спиною до стовбуру, вступившись, аж зачирив всі м'язи (щоб видити бути?) і знав — стояв востаннє. Трипотіло листя, з осіннім спокоєм пролітало бабине літо, височіло небо — життя, а проти нього — револьвер. Знав — револьвер випалив кусок синицю. Знав — смерть. Але: трипотіло листя, з осіннім спокоєм пролітало бабине літо, височіло небо, — а проти нього був тільки револьвер.

Якби не ці боязкі, метушливі очі, з яких кричить безсилий страх перед його, Загайкевича життям, якби ця постать не сховалася за куском синицю (револьвер!) — може б тоді Загайкевич побачив: перед ним, з револьвером спрямованим проти нього, стоїть його колишній приятель, а тепер зрадник, і може б тоді повстало в усій своїй проймаючій силі передсмертне питання, передсмертний крик: так, чи ні? І все б його, Загайкевича, життя пройшло знову. Без слів, без обіцянок, без виправдань. Кілька секунд, хвилини — вистачить. Адже все злітувалося б до одного: так пройшло його життя, чи ні.

Але проти нього не стояла людина, видівся тільки револьвер.

— Стріляю тебе й по ньому. Пропадай, — засміявся голосно й уперто.

...Відстрілювався. Як захопився в полон, побачив — у чужому однострої стоїть його приятель, ще з юних літ. Той відчув погляд і виступив з рядів, прохаючи в старшини дозволу розстріляти полоненого самому. Чому ні, довіряли. І лишалися вони на узліссі самі. Як і колінь, лише удвох. Приятелі, а тепер вороги. Від допитливого погляду відгородився револьвером.

— Пропадай — Загайкевич мовчав і сміх глухо вмирав: хотів стримати тремтіння руки і хотів випростатися, щоб стояти недбало-впевнено і не міг.

— Не вперше, — підбадьорював себе.

Ступив крок і тоді назустріч з шипінням і свистом проліса набій і тут же, за деревом упав. Вибух. Земля до листя й аністи до землі.

Загайкевича врятувало дерево. Грубе, столітнє, до якого притиснувся. Піднявся. А думки — туди, звідки набій. Отже, не все пропало, отже — знову наступають.

Його колишній приятель, а тепер зрадник умирав. Пальці хапалися за вивершену землю й не могли втриматися і знову чіплялися. Нагортав землю. Сам себе хоронив.

Загайкевич пагнувся над ним. Той прохрипів:

— Піднес мене.

Аркадій узяв під руки, підняв.

— Умираю... Сии мій... за мене... помститься. І тобі... — і не міг уже, кров залізала, схопив судорожно Загайкевича за руку, піднісся, плонув йому в обличчя і відкинувся. Спавилала кров і слізна. Обережно поклав на землю, очі скляніли, а в них — лютя. Смерть.

І знову пролунали вибухи. Похапцем виліняв з його кишені документи, листи з дому, відшукав адресу, про-

читав, повторював собі, щоб не забути, з холодних, заціпеніх пальців вирвав револьвер. Поспішав. Мертве листя зашестіло під його кроками і тоді зупинився, мертве листя нагадало йому, що стояв ще кілька хвилин тому під цим деревом і дивився, як трипотіло листя, як пролітало з осіннім спокоєм бабине літо й височіло небо. Стиснув револьвер.

Білявий хлопчина, малий ще і мати.

Став на порозі й сказав:

— Умер. Рядом ішов, і апав. Так бував.

Підвелася й сіла.

Сии питав:

— Мамо, тато не прийде?

Не прийде? А сии тягнув за звислу з крісла руку й допитувався.

— Мамо, тата нема? Немає тата?

Грюкнуло вікно, двері відхилені, протяг — треба б зачинити, подумала: підвестися й зачинити і не могла — не було сил.

— Тік-та-ак, тік-та-ак, — маятник на стінному годиннику коливався, злегка поскрипував. Це ще шлюбний дарунок. Провела поглядом по кімнаті. Дивилася й була тут, як уперше, хоч прожила в цій кімнаті п'ятнадцять років. Завіски на вікнах, шафа, килим над ліжком, ліжко, дві картини, забулася навіть історія набуття цих картин. Було все мертве, ветеж. Змінити б. Скринить маятник. Новий би годинник. О ні, вже ні. Зжилася. І відчула — старість. Це не її чоловік умер, це тут, щось всередині, в її грудях умерло.

Чоловік її... Такий далекий був. Чому був таким далеким від неї? Може тому, що мав легкий хліб і якоесь завжди йому добре йшло, життя ні разу не брало його на свою пробу, терпав, жорстоку, а він кидався сюди і туди, вибирав і не міг вибрати...

— Приятелі були ми. Від смерті врятував мене. А от сам...

Мовчання.

Тік-та-ак, тік-та-ак.

— Про сина говорив мені. Приятелі ж ми.

Зачурила пальці в синове біляве волосся, гладяла. Біляве, — ще малий, хвалився, що вже тринадцять має, а було ж дванадцять і вісім місяців, біляве волосся, а може ще й чорним стати, волосся. З роками.

— Тік-та-ак, тік-та-ак. І відчула — пуста, старість. Прощатала:

— Про сина говорив. Бо для сина все, він і життя б своє...

Загайкевич вийняв з кишені револьвер. Пальці до болю стиснули холодний метал.

— О, а я знаю, — стрепенувався хлопчина, — мені вже тато показував, то є револьвер. Він стріляв.

— А я навчу тебе, як він стріляв і куди, — і протягнув хлопцеві револьвер. Потім ручкою вихопив з кишені хустку, втер собі обличчя — неклі, аж очі засльозилися. І здалося: спливає кров і слізна.

Сии тримав батьків револьвер.

— Я навчу тебе, як він стріляв і куди.